

SAKSBEHANDLER
Kaare Stang

Juridisk seksjon

INNVALGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
11/01561-5

DERES REF.

22 94 04 00

DERES DATO

ARK. B - Bygninger
78 (Åsgårdstrand) Horten - Ve

VÅR DATO
23.10.2013

Horten kommune
Postboks 10
3191 HORTEN

Vestfoldmuseene IKS
Postboks 1247
3205 SANDEFJORD

K O P I

Vedtak om fredning med hjemmel i kulturminneloven § 15, jfr. § 22 - Edvard Munchs gate 25, gnr/bnr 114 / 5, 6, 59, Horten kommune

Med hjemmel i Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 (kulturminneloven, forkortet kml) § 15 jf. § 22, fatter Riksantikvaren følgende vedtak:

VEDTAK

Edvard Munchs hus og hage i Åsgårdstrand, Edvard Munchs gate 25, gnr/bnr 114/5, 6, 59 i Horten kommune fredes som anlegg etter kml § 15 første ledd.

Fredningen omfatter følgende objekter:

- Bolighus, eksteriør og interiør
- Atelier, eksteriør og interiør
- Tidligere hage på eiendommen, nå offentlig park.

*Anlegget sett fra syd. Bolighus til venstre og atelier til høyre. Bysten av Edvard Munch er utført Arne Durban.
Foto: Jørgen Solstad, Kulturarv, Vestfold fylkeskommune.*

Fredningskart

Kart over fredete objekter med tidligere hage, nå park som fredes som anlegg etter kml § 15, Edvard Munchs hus, gnr/bnr 114/5, 114/6 og 114/59, Horten kommune. Målestokk: 1:1500

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i kulturminneloven § 15, tredje ledd.

Bestemmelsene nedenfor gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid, kml §§ 15, 15a, 16, 17, 18 og 27.

Formål

1. Formålet med fredningen er å bevare Edvard Munchs tidligere eiendom og strandlinjen hvor kunstneren fant motiv til noen av sine mest kjente bilder.

Bygningene, hage/park forutsettes å være offentlig tilgjengelig for allmennheten med de begrensninger som følger av driften og sikkerheten for anlegget.

Kulturminnemyndigheten kan, når det kan godtgjøres som nødvendig for driften og etter søknad, gi dispensasjon og tillatelse til mindre vesentlige endringer på bygninger og parkanlegg.

Bygninger fredet etter § 15

2. Det er ikke tillatt å rive eller flytte Edvard Munchs bolighus og atelier eller deler av dem.
3. Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør eller interiør.
4. Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid utover vanlig vedlikehold på bygningenes eksteriør, interiør eller konstruksjon er ikke tillatt. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer til tilstand før kunstnerens død i 1944, jf. punkt 6.
5. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med tradisjonelle materialer og metoder i tråd med bygningenes egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter.

6. *Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfelle under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.*
7. *Fast inventar og bygningsdeler som inngår i fredningen, skal ikke fjernes fra det fredete anlegget uten at det foreligger skriftlig dispensasjon til å midlertidig fjerne gjenstander.*
8. *Vedlikehold og istandsetting skal utføres med tilsvarende materialer og metoder tilpasset bygningenes opprinnelige utførelse, teknikk og materialbruk.*

Hage/park fredet etter § 15

9. *Innenfor området som er fredet etter § 15 skal det utføres skjøtsel slik at parkanleggets karakter opprettholdes eller eventuelt tilbakeføres til tilstanden på Edvard Munchs tid. Ved nødvendig utskifting av trær og busker skal det brukes tilsvarende arter så langt som mulig.*
10. *Uteanleggene med stier, murer, skulptur, flaggstenger m.m. tillates ikke endret eller fjernet.*
11. *Eventuelle tilbakeføringer kan kun skje etter dispensasjon fra forvaltningsmyndighet.*

Skjøtsel og vedlikehold

12. *Det må senest ett år etter at anlegget er vedtatt fredet, utarbeides en skjøtselsplan for uteanleggene og en vedlikeholdsplan for bygningene med interiør. Skjøtselsplanen utarbeides og godkjennes av Vestfold fylkeskommune.*

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare eiendommen Edvard Munchs gate 25 som var bolig og arbeidssted i flere år for Norges mest kjente billedkunstner.

Fredningen av bygningenes eksteriør skal sikre bygningenes arkitektur. Dette medfører at det arkitektoniske uttrykket, detaljering og fasadeelementer som for eksempel opprinnelige vinduer og dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes.

Formålet med interiørfredning av bygningene er å bevare rominndeling, bygningskonstruksjon, bygningsdeler, overflater og fast inventar.

Fredningen skal varig sikre at også følgende holdes intakt i interiørene: originale bygningslementer, dekor og overflatebehandling, samt naglefast inventar.

Anlegget som fredes består av bolighus og atelier samt tidligere hage, nå park. Interiørene i hovedhuset fremstår slik de gjorde på Edvard Munchs tid.

Fredningen av atelieret skal sikre sammenhengen mellom bolighuset og kunstnerens atelier. Til tross for at det opprinnelige atelieret ble revet og dermed er gått tapt, er det rekonstruerte atelieret (oppført i 1969) viktig å ta med i fredningen for å illustrere sammenheng og helhet ved Edvard Munchs tidligere eiendom.

*Edvard Munchs hus og atelier sett fra øst.
Foto: Jørgen Solstad, Kulturarv, Vestfold fylkeskommune 2011.*

Fredningen av uteområdet/tomten skal sikre kunstnerens tidligere eiendom og de senere tilkjøpte tomter som i dag utgjør parken. Edvard Munchs tidligere hage og nære omgivelser (sjøen og stranden) var vesentlige for kunstnerens virke både som motiv og inspirasjon, blant annet for det kjente maleriet «Melankoli».

Edvard Munchs tidligere nyttehage var et viktig element på eiendommen. Kunstneren var selv opptatt av hagen, også når han bodde i utlandet. Det fremgår av Munchs etterlatte korrespondanse at han bestilte planter som skulle plantes i hagen i hans fravær. Riksantikvaren deler fylkeskommunens syn om at det bør vurderes å gjenskape Munchs hage.

Følger av fredningen

Behandlingen av de fredete bygninger og anlegg skal skje etter bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15-18 samt fredningsbestemmelsene over.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 23. desember 1992 er forvaltningen av vedtaksfredete områder, bygninger og anlegg i privat og kommunalt eie lagt til den enkelte fylkeskommune.

Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jf. forvaltningsloven § 28.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider utover vanlig vedlikehold på de fredete bygningene. Søknad om tillatelse sendes fylkeskommunen som avgjør hvorvidt tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes på forhånd før tiltaket iverksettes.

Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare de opprinnelige og eldre bygningselementene som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredete bygninger og anlegg.

Beliggenhet

Eiendommen Edvard Munchs gate 25 ligger i Åsgårdstrand, i den nordre utkanten av den eldre trehusbebyggelsen. Det er tre bygninger på tomten, Edvard Munchs bolighus, atelier og en utedo. Det er bare bolighuset som er fra Edvard Munchs tid. Atelieret er en kopi av Munchs atelier som ble revet etter kunstnerens død, og utedoen er satt opp etter at eiendommen ble museum. Utedoen inngår ikke i fredningen.

Eiendommen ligger i skrånende terreng med utsikt over Oslofjorden i øst.

Reguleringsstatus

Hele eiendommen samt strandparsellen ved fjorden i øst er regulert til «kulturhistorisk spesialområde - museumspark» i reguleringsplan B0047 - Åsgårdstrand sentralområde, vedtatt av Horten kommune 29. september 1983.

Eiendomsforhold og drift

Åsgårdstrand kommune kjøpte Edvard Munchs tidligere eiendom etter kunstnerens død i 1944. Sør for eiendommen var det den gang to ubebygde tomter som kommunen også kjøpte og inkorporerte, slik at eiendommen i dag er større enn på Edvard Munchs tid.

Det er i dag Horten kommune som eier eiendommen etter at Åsgårdstrand er innlemmet i Horten kommune. Anlegget drives som offentlig museum og driftes av Vestfoldmuseene.

Mellom eiendommen og fjorden i øst er det en strandparsell, gnr/bnr 2/11, som tilhører Knut Heian. Strandparsellen ble tatt ut av det endelige fredningsforslaget fra fylkeskommunen før saken ble sendt på høring, og er således ikke del av denne fredningssaken. Riksantikvaren vil bemerke at denne del av omgivelsene rundt Munchs hus er svært viktig, og direktoratet vil nøye følge utviklingen i området.

Beskrivelse av anlegget / historikk

Edvard Munch kjøpte eiendommen av styrmann Adolf Herman Hansen i 1898 for kr 900. Året etter, i 1899 fikk Munch oppført atelier på eiendommen. Bolighuset er det eldste huset på eiendommen. Edvard Munch gjorde noen endringer i bolighuset: I det tidligere uinnredete ved- og lagringsrom mot nord innredet han gjesterom. Rommet ble panelt innvendig. I 1902 bygde han et bislag på vestfasaden mot gaten og ny inngangsdør og veranda på østfasaden mot fjorden.

Tomten som tilhørte Edvard Munch, ble opprinnelig bygslet fra gården Nygård. Bolighusets alder er ukjent. Det er dokumentert tilbake til 1830, men huset kan være noe eldre. De eldste bygningsdeler som kan dateres på et stilmessig grunnlag, er geriktene rundt døren mellom stue og kjøkken og vrideren på det tilhørende dørbladet. Gerikter og dørvrider er i empirestil, en stil som var moderne i perioden fra cirka 1800-1830, mens selve dørbladet er yngre og er utført i sveitserstil.

Eiendommen er omtalt som fiskerstue og har nok opprinnelig tilhørt en familie hvor familiens inntekt vesentlig kom fra fiske på fjorden. I henhold til historiske kilder (grunnseddel) er huset dokumentert tilbake til 1830, daværende eier het Ingeborg Marie Pedersdatter. Matros og styrmann Adolf Herman Hansen kjøpte i 1895 anlegget av sin far Hans Hansen Bollerød.

Det lå en opparbeidet kjøkkenhage på eiendommen da Edvard Munch kjøpte den. Munch videreutviklet grønnsaks- og frukthagen med blant annet stikkelsbær, rips, epler og moreller. Det var også selvgrodde busker og trær på eiendommen.

Edvard Munch hadde leid hus i Åsgårdstrand allerede i 1889. Senere ble dette stedet det faste punktet i Edvard Munchs liv. Etter at han i 1898 kjøpte huset, søkte han seg tilbake hit nesten hver sommer i mer enn 20 år. I Åsgårdstrand malte han flere kjente verk som «Melankoli» (i tre versjoner, 1891, 1892 og 1894-96) og «Pikene på broen».

Etter Edvard Munchs død i 1944 kjøpte daværende Åsgårdstrand kommune eiendommen av Munchs arvinger. Inventar og løse gjenstander som var blitt fjernet fra bolighuset, ble tilbakeført etter initiativ fra Inger Munch, kunstnerens søster.

Frem til 1947 arbeidet daværende Åsgårdstrand kommune med å få åpnet eiendommen som museum. Bolighuset ble restaurert, atelieret ble revet og hagen ble på det nærmeste utradert. Munch-parken ble etablert gjennom oppkjøp av to ubebygde nabotomter. I 1969 ble atelieret rekonstruert.

Eiendommen var Munchs eneste faste eiendom i Norge frem til han i 1910 kjøpte Ramme gård i Hvitsten i Akershus, og senere, i 1916 kjøpte han sitt endelige faste tilholdssted, Ekely i Oslo (Aker). Edvard Munchs hus i Åsgårdstrand er i dag det mest intakte fysiske kulturminnet som dokumenterer kunstnerens liv og virke. Eiendommen er som offentlig tilgjengelig museum sentral i formidling av Munchs kunstneriske virksomhet.

Innbo og løsøre

I det opprinnelige fredningsforslaget fra Vestfold fylkeskommune var en rekke møbler og gjenstander foreslått inkorporert i fredningen. Riksantikvaren har tatt dette ut av det endelige fredningsomfanget, ettersom vi anser at disse gjenstandene er tilfredsstillende sikret gjennom museets registreringsoversikt og løpende konservering. En fredning av slikt løsøre, ville ha innebåret at ethvert utlån av gjenstander måtte være gjenstand for dispensasjonsbehandling etter kml § 15a i forkant. Riksantikvaren finner dette lite hensiktsmessig.

Bolighuset

Husets alder er ikke mulig å datere eksakt. I henhold til en grunnseddel, er bygningen dokumentert tilbake til 1830. Ingeborg Marie Pedersdatter var den gang oppført som huset eier. En senere eier er Hans Hansen Bollerød, som i følge kildene var modell for Hans Heyderdahls maleri «Gammel fisker ved sitt nett». Sønnen, styrmann Adolf Herman Hansen, kjøpte huset av sin far i 1895.

Edvard Munch kjøpte huset i 1895 av Adolf Herman Hansen. Kjøpskontrakten er datert Christiania, 25. august 1898. Kjøpesummen var 900 kroner. Huset er blitt omtalt som en fiskerstue, en benevnelse som stammer fra yrke og virksomhet til tidligere eiere.

Munch gjorde også noen endringer innvendig i huset. Gjesteværelset var opprinnelig et uinnredet ved- og lagringsrom som gikk fra jordbakken og opp til sperrene i takkonstruksjonen. Denne delen av huset var oppført i bindingsverk og hadde opprinnelig pulttak. En planke festet på veggen mot øst sies å ha dekket til inn- og utgang for høner. Rommet ble panelt på gulv, vegger og himling. Edvard Munch bygget videre om på huset i 1902, med nytt inngangsparti/bislag fra gatenivå mot vest og laget ny inngang og balkong med trapp til hagen i øst. Dagens bislag er en rekonstruksjon. Munch fikk innlagt strøm i 1918. Munch selv omtalte huset ofte som hytte.

Atelieret

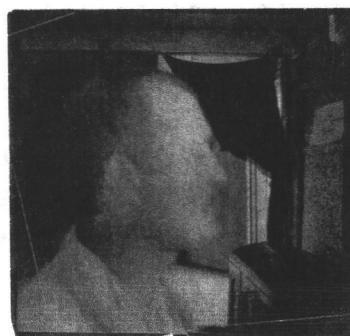
Edvard Munch bygde atelier i 1899, allerede året etter at han kjøpte eiendommen. Atelieret ble senere revet, men er gjenoppført i eksakt kopi rett syd for bolighuset.

Hagen

I Munchs tid gikk grensen til Munchs eiendom bakenfor (syd) for atelieret og ovenfor (vest) for stien ved stranden. Tomten var bygslet, og Munch måtte betale en årlig leie. Det var en strand nedenfor, kalt Bollerødvara. I Munchs hage fikk busker og trær gro som de ville. Det var en frukthage med bl.a. stikkelsbær, rips, epler og moreller.

Malerier fra Lindefrisen utenfor atelieret i Åsgårdstrand, fotografert av Edvard Munch i 1904. © Munch-museet

Edvard Munch i profil i stuen. Selvpportrett © Munch-museet

Munchs hus som museum

Edvard Munch etterlot seg et detaljert testamente da han døde 23. januar 1944, hvor bl.a. Oslo kommune skulle arve hans kunst. Munchs hus var ikke nevnt spesifikt, og det ble overdratt til daværende Aker kommunes skifterett.

Aftenposten fokuserte den gang hyppig på saken for å bevare Munchs hus i Åsgårdstrand som et museum. Kirkedepartementet ble også involvert. Gjennom Edvard Munchs personlige tilknytning til en rekke innbyggere i Åsgårdstrand, var det også stor stemning lokalt for en slik tanke. Det viser flere avisartikler i Aftenposten, VG og lokalavisen Gjengangeren. Sistnevnte avis refererte 24.juli 1944: "*Åsgårdstrand kjøper Edvard Munchs hus*" – *Nygaards gt. omdøpt til Edvard Munchs gate*". Videre i artikkelen: "*Åsgårdstrand byting hadde møte på fredag og besluttet å kjøpe Edvard Munchs hus med tilhørende tomt. Kjøpesummen er på kr. 5000 pluss omkostninger. – En del av det innbo som fantes i huset da Munch døde er sendt til Oslo, men det som var igjen, har kommunen fått som gave av boet. Og man underhandler med boets bestyrer om å få tilbake iallfall det som kunne ha interesse for et Munch-museum, fra Oslo.*"

Edvard Munchs søster Inger refereres i en artikkel i Gjengangeren, datert 25. juli 1944 med overskriften: "*Munchmuseet i Åsgårdstrand får vakker gave – Alt som var fjernet fra huset blir brakt tilbake.*" I artikkelen gjengis et brev Aftenposten har mottatt fra Inger Munch: "*I anledning av artikkelen om min brors hus i Åsgårdstrand, vil jeg opplyse at jeg for en tid siden har skrevet til boets bestyrer og skifteforvalteren og bedt om at det hit bragte gjenstander skal foræres til museet. Jeg har i dag skrevet til ordføreren om det. Jeg forærer også to gravyrer. – Min bror har hatt sånn glede av sitt opphold i Åsgårdstrand. Jeg glemmer ikke hans fryd, da han kom hjem til min tante og meg på Nordstrand med en koffert full av agurker, den forrige eiers grøde. Og jeg glemmer ikke de hyggelige folk i Åsgårdstrand. – Når min bror var i utlandet, bodde min tante og jeg i hans hus. De fleste av mine portretter er malt der. Ellers er det mange berømte bilder min bror har malt derfra. Det skal bli en glede for meg engang å komme tilbake til det av hele vår familie så avholdte Åsgårdstrand.*"

Frem til 1947 arbeidet daværende Åsgårdstrand kommune med å få åpnet eiendommen som museum. Huset ble restaurert, atelieret ble revet, hagen ble ryddet og ikke minst utvidet gjennom oppkjøp av to nabotomter.

I forbindelse med opparbeidelsen av Munch-parken ble det sommeren 1946 bygget badebrygge med garderober og toalett på stranden nedenfor parken. Bygningene ble senere revet, kun restene av bryggen står igjen, men badestedet benyttes fortsatt ivrig. Stedet, og det øvrige av Åsgårdstrands strandlinje, er uløselig knyttet til Munchs kunst.

Atelieret ble rekonstruert i 1969, videre ble en ny enkel tretrapp satt opp fra hagen til verandaen på bolighuset, og asketrær mot eiendommen på nordsiden ble hugget ned. Bolighusets bislag ble ført opp i 1989.

Edvard Munch i Åsgårdstrand

Perioden da Edvard Munch var mest knyttet til Åsgårdstrand, strekker seg fra 1889 til 1905. Etter 1905 var oppholdene mer sporadiske, men han besøkte stedet for kortere og lengre perioder. Edvard Munch beholdt eiendommen helt frem til sin død i 1944. Av alle steder hvor Munch levde og virket som kunstner, er det kanskje i Åsgårdstrand han har etterlatt seg mest tydelige spor. Her står det eneste intakte hjemmet bevart etter kunstneren, og landskapet lar seg lett knytte til Munchs kunstverk.

Tinglysning

Dette vedtaket om fredning av anlegget med to bygninger, vil bli tinglyst på eiendommens gårds- og bruksnumre.

Klageadgang

Dette vedtak representerer et enkeltvedtak som kan påklages i henhold til forvaltningsloven § 28 første ledd. Klagefrist er tre uker etter at vedtaket er mottatt. En eventuell klage stiles til Miljøverndepartementet, men sendes til Riksantikvaren.

Vennlig hilsen

Jørn Holme
riksantikvar

Dagfinn Claudius
Dagfinn Claudius

Kopi til: Vestfold fylkeskommune - Kulturarv , Svend Foyns gate 9, 3126
TØNSBERG/ Miljøverndepartementet - Kulturminneavdelingen , Postboks 8013 Dep,
0030 OSLO Fortidsminneforeningen Vestfold avdeling, Farmannsveien 30, 3100
Tønsberg